

Helsingin sosiaaliviraston johtava lakimies Tapio Rätty käsittelee neljässä osassa lastensuojelulain pakkokeinojen muutoksia. Eduskunta on hyväksynyt lakimuutokset. Ne tulevat voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun presidentti on vahvistanut lakiuudistuksen.

Lakisivut tarjoavat juridista hyötytietoa sosiaalialan ammattilaisille.

Juristin nurkkaus -palstan lisäksi sivuilla julkaistaan muita sosiaalialan juristien kirjoituksia, lakiuutisia ja lakitiedon verkkopalvelujen esittelyjä.

Vireillä eduskunnassa -palstalle kootaan hallituksen lakiesityksiä.

Kerro meille, mitä aiheita toivot sivuilla käsiteltävän:
palaute@sosiaaliturva.fi

Kirjoitussarjan seuraava osa käsittelee laitoshuollossa olevan huostaanotetun lapsen kiinnipitämistä, liikkumisvapauden rajoittamista ja eristämistä.

Viimeisessä osassa ovat vuorossa erityinen huolenpito sekä rajoitustoimenpiteiden käytön valvonta.

LASTENSUOJELULAIN PAKKOKEINOJEN MUUTOKSET, OSA 2/4

Henkilönkatsastus merkitsee vakavaa puuttumista lapsen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Se mahdollistaa muun muassa verinäytteen ottamisen lapselta, jos lastensuojelulaitoksella on perusteltua syytä epäillä, että lapsi on käyttänyt esimerkiksi huumeita.

Henkilönkatsastus on uusi rajoitustoimenpide

Lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä ovat aineiden ja esineiden haltuunotto, henkilöntarkastus ja henkilönkatsastus, omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen, kiinnipitäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, eristäminen sekä erityinen huolenpito.

Lain tarkoittamia rajoitustoimenpiteitä voidaan kohdistaa vain laitoshuollossa olevaan huostaanotettuun lapseen. Jos huostaanotettu lapsi on perhehoidossa, toimenpiteitä ei voida käyttää. Rajoitustoimenpiteitä ei voida käyttää myöskään silloin, jos lapsi on sijoitettu laitoshuoltoon avohuollon tukitoimena (LsL 14 §).

Rajoitustoimenpiteitä sovelletaan kaikissa laitoksissa, myös yksityisissä. Niistä on tehtävä nimenomainen päätös tai kirjaus lasta koskeviin asiakirjoihin. Päätösten muutoksenhakukelpoisuutta on laajennettu, ja muutosta voidaan hakea myös yksityisissä laitoksissa tehtävistä päätöksistä.

Aineiden ja esineiden haltuunotto (31 §)

Säännös oikeuttaa ottamaan lapsen hallussa olevat päihtymistarkoitukseen käytettävät aineet tai tällaisen aineen käyttöön erityisesti soveltuvat välineet laitoksen haltuun. Laitoksen haltuun on otettava myös sellaiset lapsella olevat aineet ja esineet, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen.

Laitoksen haltuun voidaan ottaa myös sellaiset aineet tai esineet, jotka ominaisuuksiensa puolesta soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä tai turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta.

Säännöksessä tarkoitettuja esineitä ovat erilaiset terä- tai lyömäaseet tai heittämiseen soveltuvat esineet mukaan lukien tähän tarkoitukseen soveltuvat itse valmistetut esineet. Säännöksen soveltamisalaan kuuluvat myös sinänsä hyväksyttävään käyttöön tarkoitett

aineet ja esineet, kuten liima, sakset, puukko tai veitsi, vaijeri, pesäpallomaila tai tikat. Laitoksen haltuun voidaan siis ottaa mikä tahansa esine tai aine, jos se on perusteltua ja jos säännöksessä tarkoitettu tilanne täyttyy.

Haltuunoton voi tehdä laitoksen johtaja tai kuka tahansa laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva. Haltuunotosta on viipymättä ilmoitettava laitoksen johtajalle tai hänen määräämälleen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä.

Haltuunotetun omaisuuden luovuttamiseen tai hävittämiseen sovelletaan, mitä muussa laissa säädetään. Haltuunotettu omaisuus on sijaishuollon päättyessä palautettava lapselle laitoksessa, jollei omaisuuden palauttamisesta tai hävittämisestä ole toisin säädetty.

Laitoksen haltuun saadaan lisäksi ottaa lapsella olevat lapsen oman tai toisten lasten sijaishuollon järjestämistä tai laitoksen yleistä järjestystä todennäköisesti vakavasti haittaavat muut kuin edellä tarkoitettut aineet ja esineet, kuten mopo tai kännykkä. Ne on palautettava heti, kun haltuunotto ei ole säännöksessä tarkoitettulla tavalla enää välttämätöntä.

Jos omaisuutta ei palauteta lapselle, on asiasta tehtävä päätös. Päätöksen voi tehdä laitoksen johtaja tai laitoksen johtajan määräämät hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Päätöksestä voi valittaa.

Henkilöntarkastus (31 a §)

Lapselle voidaan tehdä lastensuojelulaitoksessa joko henkilöön käyviä tarkastuksia tai katsastuksia.

Henkilöntarkastuksella tarkoitetaan sen tutkimista, mitä lapsella on vaatteissaan tai muutoin yllään sekä vaatteiden ja ihon väliin mahdollisesti kätkeytynä.

Henkilöntarkastuksen muotoja ovat esimerkiksi vaatteiden tutkiminen sekä taskujen tarkastaminen ja tyhjentäminen. Tarkastuk-

seen kuuluu myös esimerkiksi lompakon, matka- tai käsilaukun ja kantovälineen tarkastaminen.

Edellytyksenä henkilöntarkastuksen suorittamiselle on, että laitoksen henkilökunnalla on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on vaatteissaan tai muutoin hallussaan päihtymistarkoitukseen käytettäviä aineita tai aineen käyttöön soveltuvia välineitä tai sellaisia aineita ja esineitä, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen.

Tarkastuksen tekee laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva. Tarkastus on tehtävä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan toisen henkilön läsnä ollessa. Tarkastuksen tekijän ja siinä läsnä olevan toisen henkilön on oltava lapsen kanssa samaa sukupuolta, jollei tarkastusta tee terveydenhuollon ammattihenkilö.

Henkilöntarkastuksen voi suorittaa ja siinä olla läsnä myös sellainen henkilö, joka on eri sukupuolta kuin lapsi, jos tarkastuksen suorittaminen kiireellisenä, heti tehtävänä, on välttämätöntä lapsen tai toisen henkilön turvallisuuden varmistamiseksi.

Henkilönkatsastus (31 a §)

Henkilönkatsastus on kokonaan uusi rajoitus-toimenpide. Se tarkoittaa katsastettavan ruumiin tarkastamista, verinäytteen ottamista tai muuta ruumiiseen kohdistuvaa tutkimusta. Se merkitsee vakavaa puuttumista lapsen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Henkilönkatsastuksen suorittamisen edellytyksenä on, että laitoksella on perusteltua syytä epäillä, että lapsi on käyttänyt 31 §:n 1 momentissa tarkoitettuja päihdyttäviä aineita, yleensä huumausaineita. Henkilönkatsastus voi sisältää esimerkiksi puhalluskokeen tekemisen taikka veri-, hius-, virtsa- tai sylkinäytteen ottamisen.

Lähtökohtana on, että katsastus tehdään aina yksinkertaisinta menetelmää käyttäen ja siten, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa lapselle.

Sekä henkilöntarkastus että henkilönkatsastus pitää tehdä aina erittäin suurta hienovaraisuutta noudattaen ja lapsen fyysistä koskemattomuutta, ihmisarvoa ja sukupuolidentiteettiä ja yksityisyyttä kunnioittaen.

Henkilönkatsastuksesta päättää ja sen tekee

laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva tai muu henkilö, jolla on tehtävään soveltuva ammatillinen tutkinto.

Jos henkilönkatsastuksen tekee muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö, se on tehtävä laitoksen toisen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan läsnä ollessa tai sellaisen muun henkilön läsnä ollessa, jolla on tehtävään soveltuva ammatillinen tutkinto. Verinäytteen saa ottaa vain terveydenhuollon ammattihenkilö.

Katsastusta ei saa tehdä eikä siinä olla läsnä lapsen kanssa eri sukupuolta oleva henkilö lukuun ottamatta terveydenhuollon ammattihenkilöä. Henkilönkatsastuksen suorittava ja siinä läsnä oleva henkilö voi kuitenkin olla eri sukupuolta kuin lapsi, jos toimenpide on tehtävä välittömästi lapsen tai toisen henkilön turvallisuuden varmistamiseksi.

Henkilöntarkastuksesta ja henkilönkatsastuksesta ei tehdä valituskelpoista ratkaisua.

Henkilöntarkastuksen ja -katsastuksen perusteet, sen käytännössä tehneen ja siinä läsnä olleen henkilön nimi sekä lain tarkoittama perusteltu syy on kirjattava lasta koskeviin asiakirjoihin. Tässä yhteydessä on arvioitava myös toimenpiteen mahdollinen vaikutus hoito- ja kasvatussuunnitelmaan.

Omaisuuksien ja lähetysten tarkastaminen (31 b §)

Jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on hallussaan 31 §:n 1 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, kuten päihkeitä ja niiden käyttöön soveltuvia välineitä, lapsen käytössä olevat tilat tai hallussa oleva omaisuus saadaan tarkastaa.

Säännöksen 2 momentti antaa laitokselle oikeuden tarkastaa lapselle osoitetun kirjeen tai muun siihen rinnastettavan luottamuksellisen viestin tai lähetysten, jos on perusteltua syytä epäillä näiden sisältävän 31 §:n 1 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä. Tarkastusoikeuden käyttäminen ei kuitenkaan oikeuta lukemaan kirjettä tai muuta luottamuksellista viestiä. Lapselle osoitetun luottamuksellisen viestin tai muun lähetysten sisällön tarkastamisen tarkoituksena on vain lähetysten mahdollisesti sisältämien säännöksessä tarkoitettujen aineiden tai esineiden löytäminen.

Tarkastuksesta päättää ja tarkastamisen tekee laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä

laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö.

Tarkastaminen on tehtävä lapsen ja laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan toisen henkilön läsnä ollessa. Erityisestä syystä voidaan lapsen käytössä olevat tilat tai hallussa oleva omaisuus tarkastaa myös lapsen tai toisen henkilön läsnä olematta. Lapselle tulee kuitenkin aina selvittää tarkastuksen syy.

Säännöksen tarkoittama erityinen syy voi olla esimerkiksi henkilökunnan vähäinen määrä sellaisessa tilanteessa, jossa kiireellinen tilojen tai omaisuuden tarkastaminen on välttämätöntä. Erityinen syy voi olla myös se, että lapsi on poistunut luvatta laitoksesta. Tarkastuksella pyritään tällöin saamaan tietoja lapsen olinpaikasta.

Tarkastuksen peruste, syyt ja menettely on kirjattava lasta koskeviin asiakirjoihin.

Lähetysten luovuttamatta jättäminen (31 b §)

Lähetysten luovuttamatta jättäminen on uusi rajoitustoimenpide.

Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus erityisestä syystä päättää, että edellä tarkoitettu lapselle osoitettu kirje tai muu luottamuksellinen viesti jätetään kokonaan tai osaksi toimittamatta tai muu lähetys kokonaan tai osaksi luovuttamatta lapselle. Tämä edellyttää sitä, että viestin tai lähetysten sisällön voidaan perustellusti arvioida vakavasti vaarantavan lapsen tai toisen henkilön henkeä, terveyttä tai turvallisuutta tai kehitystä. Laitoksen on toimitettava tällainen viesti tai lähetys viipymättä toimielimelle päätöksentekoa varten.

Säännöksen tarkoittamasta tarkastuksesta ei tehdä hallinnollista päätöstä. Päätös sen sijaan on tehtävä, jos kirje, lähetys tai muu luottamuksellinen viesti jätetään kokonaan tai osaksi luovuttamatta lapselle. Päätöksen tekee toimielin tai sen alainen, delegoitua päätösvaltaa käyttävä viranhaltija.

Viestin toimittamatta jättäminen tai muun lähetysten luovuttamatta jättäminen ja sen toimittaminen sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle päätöksentekoa varten on kirjattava lasta koskeviin asiakirjoihin sekä perusteltava. ●

Lastensuojelulaki (1983/683) valtion säädöstietopankissa:
www.finlex.fi